

Flertydighet

Uttrykket «å nave» er flertydig. Det har en relativt ny og stigmatiserende betydning – «å leve på trygd fra Nav» – og det har en eldre betydning som ikke er i utstrakt bruk – «å topphugge trær for å høste løv». Denne flertydigheten byr neppe på problemer i en samtale. Hvis en venn av deg sier at de «har navet i tre måneder», har du nok kjennskap til konteksten til å forstå at de ikke snakker om å topphugge trær.

Noen ganger er imidlertid ikke tolkningen like åpenbar som i eksemplet «å nave». Tenk for eksempel på følgende argumentasjon:

«Det er stor økonomisk ulikhet i Norge. Gang på gang har folk med vanlig inntekt blitt nedprioritert i statsbudsjettet. Derfor er det på tide å øke skattene for de rikeste.»

Setningen «Det er stor økonomisk ulikhet i Norge» er flertydig, men i denne konteksten er det ikke åpenbart hva som er den riktige tolkningen. «Økonomisk ulikhet» kan bety «inntektsulikhet» (ulikhet i størrelsen på inntekt), men det kan også bety «formuesulikhet» (ulikhet i størrelsen på formue). Det finnes altså minst to ulike påstander du kan bruke for å representere argumentet i en analyse:

«Det er stor inntektsulikhet i Norge.»

«Det er stor formuesulikhet i Norge.»

Avhengig av hvilken tolkning du ligger til grunn, vil du få ulike analyser. Når du skal velge mellom to tolkninger, gjelder det samme poenget som når du skulle forstå «å nave». Du trenger å gjøre deg kjent med konteksten til debatten for å finne ut hvilken av de to tolkningene som er den mest rimelige.

En annen grunn til at du bør tenke over om et uttrykk er flertydig, er at det finnes en type argumentasjonsfeil som beror på en forveksling av uttrykkenes betydning. Denne feilen kalles **ekvivokering**. Vi kan illustrere ekvivokering med følgende eksempel:

Standpunkt

«Man skal ikke stole på evolusjonsteorien.»

Argument

[Påstand 1] «Evolusjonsteorien er nettopp det: en teori.»

[Påstand 2] «Man skal aldri stole på en teori.»

Under én tolkning av påstandene er begge rimelige. Derfor kan argumentet ved første øyekast fremstå overbevisende. Men den vurderingen beror på at man ekvivokerer mellom to ulike betydninger av uttrykket «teori». I den ene betydningen er en teori en vitenskapelig begrunnet og definert forklaring på et fenomen eller samspillet mellom fenomener. I den betydningen er den første påstanden riktig, men gitt samme tolkning er den andre påstanden feil. I en mer hverdagslig betydning av «teori» er det kun snakk om en løs hypotese. Gitt denne betydningen av uttrykket fremstår den andre påstanden som rimelig, men da er den første påstanden feil. Evolusjonsteorien er ikke en løs hypotese. For at begge påstandene skal fremstå rimelige samtidig, må man altså tolke uttrykket «teori» på ulik måte i de to setningene. Men da snakker de to påstandene om to ulike ting og utgjør derfor ikke et argument som støtter standpunktet.

Fagspråk

I offentlig debatt hender det at uttrykk brukes på en måte som avviker fra hvordan det er brukt i allmennspråket, og det hender også